

ROLUL FOILOR VOLANTE ÎN ORGANIZAREA SINOADELOR BISERICII ROMÂNE UNITE (SEC. XIX)

LAURA STANCIU

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

Raportul dintre autoritatea canonică (subordonarea instituțională: Constantinopol - București, ulterior Roma - Strigoniu/Esztergom) și apartenență (culturală, spirituală, canonică: drept particular al Bisericii Române Unite) a marcat procesul Unirii românilor cu Biserica Romei în toată epoca modernă (1697-1882). Cât și până unde se suprapuneau identitatea greco-catolică și această dublă apartenență instituțională și culturală a constituit preocuparea principală a elitei clericale unite în epoca modernă și ea poate fi urmărită prin cercetarea sistematică a dezbaterilor și deciziilor sinodale ale vremii¹.

Evoluția și integrarea Bisericii Române Unite în Biserica romană evidențiază tensiunea dintre identitate, pe de o parte, adică specificul manifestat prin tradiție, liturghie, reglementare canonică, așa numita „tradiție bizantină”² și apartenența instituțională, pe de altă parte. Aceasta din urmă are și o semnificație canonică (subordonare ierarhică) exprimată prin sinodalitate: modalitatea cea mai evidentă prin care se manifestă autonomia unei biserici locale (la greci și latini deopotrivă) și care statuează dreptul particular. Autonomia ecleziastică poate fi văzută din diferite perspective: sacramentală, istorică, legislativă, vizând patrimoniul teologic, liturgic, spiritual, ecleziologic. În limbajul de azi sinodul a reprezentat în istoria Bisericii Române Unite singura autoritate competentă în stabilirea dreptului particular³.

Specificul local (tradiție, rit, dogma, organizarea administrativă care se exprima prin felul în care se desfășurau sinoadele) și universalitatea credinței catolice manifestată prin reglementarea sinodală a fost analizată istoric într-un proiect mai amplu de cercetare a actelor sinodale din Biserica Catolică de pe teritoriul Ungariei⁴. Plecăm de la faptul că realitatea spirituală menționată se

---

¹ Stanciu 2020, p. 238-247.

² Barta 2015, p. 150-152.

³ Bleiziffer 2016, p. 13-15, 349.

⁴ Balogh 2017: Secția de Istorie a Academiei Maghiare de Științe din Budapesta a derulat un proiect internațional și interdisciplinar de cercetare a actelor sinodale din Biserica Catolică de pe teritoriul Ungariei, pentru perioada 1790-1920. Investigația și-a propus o cercetare istorică sistematică asupra sinoadelor romano-catolice diecezane din teritoriul fostei provincii maghiare: Cenad (Csanád, Hu), Eger (Erlau, Hu); din Transilvania Gyulafehérvár (Alba Iulia, Rom), Esztergom (Strigoniu, Hu), Győr (Raab, Hu), Kalocsa (Hu), Kassa (Košice, Sk), Nagyvárád (Oradea, Rom), Nyitra (Nitra, Sk), Pannonhalma (Gyórszentmárton, Hu), Pécs (Peci, Hu), Pozsony (Pressburg, Bratislava, Sk), Rozsnyó (Rosenau, Rožňava, SK), Szatmár (com. Sătmar, Rom), Székesfehérvár (Stuhlweißenburg, Hu), Szepes (Zips, Spiš, Sk), Szombathely (Steinamanger, Hu),

suprapunea cu situația canonică (azi spunem raportul dintre „dreptul comun” și „dreptul particular”) și legală a epocii (sec. XVIII-XIX). Ne referim la presiunea ierarhiei catolice posttridentine („tendința latinizantă”) ce-și manifesta autoritatea pe filiera Roma / mai puțin – Estergom / Strigoniu, care se cumula cu imixtiunea canonică influențată politic de maghiarizarea autorității ecleziastice. La rândul ei aceasta își exercita tendința de maghiarizare prin Mitropolia de Strigoniu. Acesteia i se adăuga constrângătoarea influență a politicii statale, a autorității austriece (1700-1867), ulterior maghiare, după adoptarea politicii dualiste în anul 1867⁵.

În a doua jumătate a secolului al XVII-lea, în debutul negocierilor pentru Unire, românii ardeleni au descoperit în religie cel mai eficient vehicul social⁶. Am pornit cercetarea ținând cont de forța funcției sociale a religiei, tocmai pentru că religia transmitea valori: etice, morale etc., iar rolul bisericii era (și este) de a oferi îndrumări practice, norme de aplicare pentru răspândirea și implementarea valorilor menționate. În aceasta a și constat succesul Bisericii în Transilvania. De aici și puterea ei imbatabilă, eficiența ei inimaginabilă pentru raționamentul din zilele noastre. În consecință, în stabilirea și organizarea agendei administrative a Bisericii Române Unite, hotărârile ierarhiei ecleziastice, așa cum erau deciziile sinodale, constituie o sursă de autoritate pentru clerul din eșaloanele inferioare chemat să pună imediat și cât mai eficient posibil în practică deciziile conducătorilor bisericii.

În Transilvania secolului al XIX-lea au funcționat sinoade extraordinare și ordinare. Ele erau forurile care dezbăteau și decideau cu privire la organizarea internă, administrativă și canonică a Bisericii Române Unite⁷.

În categoria *sinoadelor extraordinare* avem sinoadele electorale (1782, 1832, 1850, 1868, 1893) și sinoade convocate pentru depunerea jurământului de credință sau fidelitate pentru noul împărat, care reprezenta autoritatea statală (1791, 1792, 1838). Specific disciplinei bisericesti răsăritene (orientale), sinoadele electorale moșteneau una dintre atribuțiile importante ale „săborului mare” reprezentat prin dreptul alegerii episcopului de către cler în cadrul sinodului. Pe tot parcursul secolului al XIX-lea menținerea acestei atribuții certifica autonomia Bisericii Unite în raport cu Statul. Cu toate că, la presiunea puterii politice, discuțiile din sinod trebuiau limitate la desemnarea candidaților pentru scaunul vacant, pentru ca sinodul să nu-și depășească atribuțiile, în

---

Vác (Waitzen, Hu), Veszprém (Weißbrunn, Hu). Desigur, cercetarea a inclus analiza sistematică asupra sinoadelor greco-catolice de Blaj-Făgăraș (Rom), Hajdúdorog (Hu), Munkács (Munkatsch, Uk), Szamosújvár (Gherla, Rom). Pentru descrierea amplă a proiectului și a rezultatelor cercetării vezi Tamási 2020, p. 141-155.

⁵ Barta 2015, p. 152-153.

⁶ Marte, Ioniță, Mârza, Stanciu, Suttner 2010, p. 152-165.

⁷ Stanciu 2017, p. 92-110.

sinoadele electorale din anii 1782 sau 1832 au fost discutate și alte probleme canonice, ecleziastice, iar sinodul din 1850 a dezbătut chiar teze politice. O altă excepție o constituie sinoadele electorale din 10-11 august 1868 și 16 aprilie 1893, când sinodalii au reclamat imixtiunea Statului în treburile Bisericii și au protestat împotriva limitării autonomiei bisericești. Astfel, actele acestor sinoade consemnau voința de păstrare a tradiției în Biserică. Sinodul electoral din 1868, prin cele 10 puncte adoptate, reitiera dreptul deținut de reprezentanții clerului de a-și alege episcopul, ca parte importantă a luptei pentru apărarea autonomiei Bisericii Unite. Semnificativ acest drept era proclamat în fața amestecului Statului, dar și față de ingerințele Bisericii romano-catolice maghiare, în condițiile aduse de regimul politic dualist odată cu reconfigurarea politică de la 1867.

În categoria *sinoadelor ordinare* au fost sinoade diecezane (1821, 1833), arhidiecezane (1869, 1889, 1896, 1899) și sinoade provinciale (1872, 1882, 1900). În secolul al XIX-lea, sinoadele ordinare erau convocate de către ierarhul de la Blaj, episcop, iar după 1853 de către mitropolit, prin circulare de convocare⁸. La cererea Guvernului, sinoadele erau organizate de către Consistoriul episcopal, respectiv mitropolitan - care propunea și data întrunirii sinodale - cu aprobarea / permisiunea Ministerului Cultelor de la Buda și, desigur, a Împăratului de la Viena. Programul sinodului putea include și festivitatea de înscăunare a noului ierarh, așa cum a fost cazul în 11 aprilie 1869 când a avut loc serbarea de întronare a mitropolitului Ioan Vancea (**Fig. 8**).

În funcție de cât și cum a permis contextul ecleziastic și a îngăduit regimul politic⁹, pașii pe care s-a străduit ierarhia clericală unită să-i parcurgă pentru organizarea și desfășurarea unui sinod diecezan / arhidiecezan erau cei care prezervau în fond individualitatea răsăriteană a uniților în raport cu rețeaua instituțională catolică de care aparțineau. Procedura era următoarea:

I .1. **Circulara episcopului / mitropolitului pentru convocarea sinodului anunța** intenția ierarhului de a organiza un sinod ordinar pe o anumită temă (**Fig. 9** și **Fig. 11**).

a. Episcopul solicita fiecărui protopop organizarea unui sinod protopopial în care îi cerea acestuia să invite din fiecare parohie preotul însoțit de unu sau doi mireni (laici) care să discute fiecare dintre problemele propuse prin circulara episcopului.

b. Ierarhul pretindea fiecărui protopop un raport de activitate și prezentarea propunerilor sinodului protopopial care trebuiau înaintate sinodului eparhial însoțite de semnăturile participanților la sinodul protopopial. Se

⁸ Stanciu 2014, p. 83-89.

⁹ Tamási 2020, p. 144-145.

specifica în dreptul fiecărui participant calitatea acestuia (localitatea de unde provenea fiecare preot, precum și calitatea, profesia fiecărui enoriaș).

II. După centralizarea tuturor acestor documente venite din eparhie se întocmea **Programul și ordinea de zi a sinodului**.

- **Programul sinodului** se făcea public în și prin intermediul foilor volante (**Fig. 10**).

- **Ordinea de zi** a sinodului se aducea la cunoștința tuturor preoților din eparhie pentru ca aceștia la rândul lor să o comunice enoriașilor (**Fig. 1 și Fig. 7**).

Ulterior episcopul / mitropolitul decidea alcătuirea comisiilor sinodale pe problemele stabilite în ordinea de zi. Acestea trebuiau să fie alcătuite din preoți și mireni și erau conduse de un protopop cu minime cunoștințe de drept canonic (respectiv de un episcop după 1853 odată cu ridicarea la rang de Mitropolie a Episcopiei de la Blaj).

III. În timpul sinodului se întocmea **procesul verbal** sau **protocolul sinodului pe fiecare comisie sinodală**. Fiecare comisie întocmea câte un **raport** care va sta la baza deciziilor sinodale.

IV. **Deciziile / decretale sinodale** se tipăreau în broșuri și se diseminau, astfel încât fiecare parohie să fie informată. Aceste decizii sunt semnate de către toți participanții la sinodul diecezan / metropolitan distinct pe fiecare protopopiat (**Fig. 1, Fig. 6 și Fig. 13**).

Pentru organizarea următorului sinod diecezan / metropolitan / provincial în circulara de convocare a acestuia, pe ordinea de zi (atât la nivel protopopial, cât și diecezan), precum și în deciziile sinodului se face bilanțul implementării decretelor de la sinodul precedent.

Foile volante erau principalul instrument folosit pentru desfășurarea adunărilor sinodale. Ele au jucat rolul decisiv în organizarea sinodului pe tot parcursul secolului al XIX-lea: circulara de convocare (chemarea la sinod), care de cele mai multe ori cuprindea programul adunării sinodale, anunțarea ordinii de zi a acestuia. Tot prin intermediul foilor volante se diseminau hotărârile, deciziile și decretale sinodale în teritoriu.

Avem cinci situații de foi volante atunci când analizăm un domeniu particular aparent predestinat folosirii acestora: organizarea și desfășurarea întrunirilor/ședințelor sinodale ale Bisericii Române Unite:

1. Foi volante = ms. (**Fig. 1**);
2. Foi volante = tipărituri cu o circulație individuală: circulară, program, ordine de zi etc. (**Fig. 3, Fig. 4, Fig. 5, Fig. 6, Fig. 8 și Fig. 9**);
3. Foi volante = tipărituri desprinse dintr-o broșură: circulară, program, ordine de zi, regulamente, decizii etc. (**Fig. 7, Fig. 10, Fig. 11 și Fig. 12**);
4. Foi volante = broșură, mai multe foi volante legate (**Fig. 13 și Fig. 14**);

5. Foi volante = ziar,-e care relatează despre un eveniment și se numesc chiar „foe”: *Foaie pentru minte, inimă și literatură, Unirea, foe bisericească* (Fig. 15).

De la situația secolului al XVIII-lea când episcopul Inochentie Micu-Klein a reușit în 1744 convertirea sinodului diecezan, considerat singurul for reprezentativ și deliberativ al românilor ardeleni, într-un congres național¹⁰, Petru Maior considera în 1798 sinodul forma autentică de guvernare a Bisericii și instituția reprezentativă, de altfel singura recunoscută în Transilvania a românilor ardeleni¹¹.

Situația a evoluat în secolul al XIX-lea, astfel încât sinodul constituia expresia autonomiei bisericești și era singura instituție care putea decide asupra guvernării Bisericii. Sinodul se pronunța cu privire la îmbunătățirea relației dintre Stat și Biserică (1869, 1899), se exprima oficial cu privire la politicile statului față de Biserică (1872, 1882, 1900) și rămânea forul care avea capacitatea de a transmite dezideratul ardelenilor uniți pentru autonomia instituțională și canonică față de catolicismul maghiar (1899). De aceea, actele sinodale ale Bisericii Greco-Catolice pot constitui un reper pentru investigații comparative între organizarea și funcționarea Bisericilor răsăritene catolice și a celor romano-catolice din această parte de lume, în secolele XVIII și XIX¹².

Relevanța / utilitatea acestei analize constă în faptul că actele și deciziile sinodale sunt: 1. surse de inspirație autentice privitoare la conducerea și evoluția reglementării în Biserica Română Unită de-a lungul timpului, 2. arată dezvoltarea instituțională și felul în care funcționa această Biserică locală și ierarhia ei de la nivel de episcop până la ultimul paroh în context politic (1700-1900), 3. evidențiază rolul Bisericii în modernizarea socială, implicit culturală și politică a românilor ardeleni în epoca modernă¹³.

Nivelul tehnologiei secolului al XIX-lea conferea foilor volante exclusivitatea în comunicarea dintre elita ecleziastică, preoți și enoriași. Ele constituiau singurul vehicul prin intermediul căruia se stabilea și ulterior se implementa agenda administrativă a Bisericii. Mai mult, ne-am putea face o idee despre preocuparea ierarhiei unite de a-și transmite mesajul eficient în teritoriu, precum și situația administrativă a arhidiecezei, analizând calitativ și cantitativ inventarul circularelor emise de Biserica Română Unită doar într-un singur an (Fig. 14).

Cu toate acestea am fi tentați să vorbim despre rolul nesemnificativ al foilor volante în administrarea Bisericii Române Unite datorită situației materialului arhivistic incomplet păstrat în arhive. Cel mai probabil multe

¹⁰ Stanciu 2017, p. 110-113.

¹¹ Maior 1998, p. 21-53.

¹² Stanciu 2017, p. 112-116.

¹³ Stanciu 2020, p. 238-247.

documente din arhiva Bisericii Române Unite au fost pierdute sau epurate după 1948, ceea ce explică numărul foarte redus al foilor volante tipărite păstrate în raport cu documentele existente în manuscris în limba latină sau limba română cu alfabet chirilic; o majoritate covârșitoare a actelor sinodale sunt în manuscris în intervalul studiat sistematic (1782-1900), dintre ele par a fi selectate tipărișurile sub forma foilor volante pentru circularele de convocare a sinodului, programul, ordinea de zi, procesele verbale, deciziile sinodale etc. Explicațiile pentru situația prezervării într-un număr relativ redus al foilor volante în arhive pot fi multiple.

Epoca foilor volante, cum poate fi caracterizat secolul al XIX-lea în Transilvania, nu este bine reprezentată în evoluția Bisericii Române Unite poate și datorită interzicerii organizării sinoadelor; avem un hiatus de peste 3 decenii (1833-1868), când nu s-a ținut niciun sinod, chiar dacă au fost cereri repetate și insistente din partea clerului român în perioada 1845-1867 pentru organizarea unuia¹⁴.

Editarea în epocă de către canonicul Ioan Micu Moldovan a celor mai relevante decizii sinodale¹⁵; publicarea broșurilor cu deciziile luate în fiecare sinod, care se păstrează disparat însă în arhive (1833, 1869); probabil ele s-au pierdut; tipărișura integrală la Blaj a documentelor celor trei sinoade provinciale în volume distincte (1872, 1882, 1900)¹⁶; redarea desfășurării sinoadelor în presa vremii: *Foaie pentru minte inimă și literatură* (1838, 1846) și în *Unirea, foie bisericească* (1893, 1896, 1899, 1900)¹⁷, a diminuat rostul tipărișurii în paralel a unor foi volante în număr mare.

The Role of Flysheets in Organising Synods of the Uniate Romanian Church (XIXth Century)

ABSTRACT

The study presents the most iconic institution of the Transylvanian Romanians in the modern era. The author describes the deliberative and decisional nature of the synod under the aegis of the Uniate Romanian Church.

Flysheets had an essential role in administering the Uniate Church between 1700 and 1900, by planning, organising and development of the synods, subsequently, spreading the decisions taken within synodal debates.

The institutional and cultural affiliation that defined the modern Greek-Catholic identity was the constant, the typical red line under the control of which the synods were organised and synodal debates were carried out.

¹⁴ Bonda 2008, p. 107-118; Stanciu 2017, p. 99-100.

¹⁵ Moldovan 1869, passim; Moldovan 1872, passim.

¹⁶ Concilium Provinciale Primum; Concilium Provinciale Secundum; Concilium Provinciale Tertium.

¹⁷ Stanciu 2017, p. 123-127.

List of illustrations

- Fig. 1** – The agenda with 15 items and decisions of the synod from 1782 (12 August 1782, ms)
Fig. 2 – Acts of the diocesan synod held in Blaj (15-17 September 1821)
Fig. 3 – Fragments of a circular on swearing an oath to emperor Joseph II (1781)
Fig. 4 – Circular on swearing an oath to emperor Leopold II (28 August 1791)
Fig. 5 – Circular signed by bishop Ioan Bob, on swearing an oath to emperor Francis II (7 December 1792)
Fig. 6 – Decisions of the diocesan synod (15 July 1833)
Fig. 7 – The agenda of the archdiocesan synod (10 October 1869, Blaj)
Fig. 8 – The programme of the enthronement of the metropolitan bishop Ioan Vancea (8 April 1869)
Fig. 9 – Circular of the metropolitan bishop Ioan Vancea to call a meeting of the provincial synod (5 May 1872)
Fig. 10 – The programme of the provincial synod of the Greek-Catholic Metropolis from Blaj (5-14 May 1872)
Fig. 11 – The circular to call a meeting of the provincial synod from 14 March 1882, mentioning the main issues to be debated
Fig. 12 – Circular of the metropolitan bishop Ioan Vancea on raising tax of Vancea Fund to help the deficient priests (archdiocesan synod, 17-18 September 1889)
Fig. 13 – Decisions taken by the archdiocesan synod (16-19 November 1896)
Fig. 14 – List of circulars published in 1899 (archdiocesan synod, 22-24 November 1899)
Fig. 15 – The diocesan synod from 2 July 1838 presented by *Foaie pentru minte, inimă și literatură* (*Leaflet for the Mind, Heart and Literature*) (25 January 1843)

Ordo 1782

In Synodo Generali die 12^a Augst Palasfalva celebranda
occasione Resignationis et novae Electionis observandus

1° Die Lunae mane hora audito
saero pulsabitur Campana major
Aulica, ut cuncti tam Dⁿⁱ Archiepiscopi
quam Deputati conveniant ad Palatium
Episcopale, ubi

2° Legetur Catalogus Archiepiscoporum
et Nomina Deputatorum consignabuntur, item

3° Affidebunt suo Ordine, & Dⁿⁱ Vicarius
Papa proponet causam Convoca-
tionis Synodi et hinc inde Fratrum
ad se Item Commissionem ut publica
legatur et impertit hoc collectura, unde

4° Necessum erit pro hoc actu Solemni
aliquem ex Dⁿⁱ Archiepiscoporum specia-
liter deputari Synodi infra Nota-
rium, hinc praemissis

5° Deputabuntur ad Exillium Dⁿⁱ Dⁿⁱ
Commissarius Regium, item et Archie-
piscopus, item et Deputatus, atq^{ue}
item usque ad suam Excellenciam

6° qui eos ad Congregationem demissos im-
tebrunt nomine totius Synodi.

7° Adventionibus hinc habebit sua Excellen-
tiam allocutionem ad Clerum, legatur
Dⁿⁱ Rescriptum Regium et Legatus
Exillii Dⁿⁱ Cancellarii Aulici ad Synodum
directe emanata super Resigna-
tionis acceptatione; post haec

8° Majoris de Clero surget et nomine
Synodi respondebit Episcopo

9° Recedente post Episcopo Regis Commissarius
facient suas provisiones, et legatur
inter Deputata Regia et Publica

10° His auditis aliquis gratias agit Dⁿⁱ Archie-
piscopo et Regis Commissario, atq^{ue} illis

11° Conferent se omnes ad Templum
ad invocandam suam, si gratiam

1° quae fuit antea assignata
non est

1° quae

Fig. 1 - Ordinea de zi în 15 puncte și deciziile sinodului din 1782 (12 august 1782, ms.)

Acta Synodi Diocesanae in Palatio Episcopali
 in quo Synodi Diocesanae haberi consueverit
 Palatij Blavie die 15to die 17to Septembris celebratae

Acta Synodi

Acta Sacramentum et aliaque huiusmodi ad Deum
 benedictum omnium largitorum in Ecclesia
 Catholica sanctissimam unitatem de cetero
 fides pro laudabili a Majoribus et aliis
 morem procerum capientibus ad Palati-
 um Episcopale, in quo Synodi hactenus
 etiam habitaverunt et hodie diaconi
 Inspectoribus, aliisque Sacerdotibus
 ab experientia et morum castitate conu-
 patissimis, ad praesentem Synodum me-
 dia litterarum excellentissimi Archiepiscopi
 Joannis Balth. de St. Augusti a C. officio
 de convocatis usque post Capitulum
 quatuordecim vicariis et in an. ad. M. de se-
 nio confidentibus, quo ratis Coenun-
 tione etiam a singulis intelligatis ex-
 etius quatuordecim Excellentissimi Principis
 et Archiepiscopi Sivegonensis et Blavien-
 sis a Blavie ad Episcopum Sivegonensem
 sum sub Episcopo, ac datus ultra quibus
 De invalescentibus in dies magis ac magis
 impetripit motum impetula ac collapsa despectu
 nec fortibus recte morum integritatem et
 iam catholicae et sollemnem exarchend. Vene-
 rabilis Excellentissimi Episcopi cum proclama. et
 sequere fere Sivegonensis consuetudine cumque in
 huiusmodi Synodi Diocesanae in diebus colle-
 re ipsorum et f. huiusmodi ante finem habentibus in
 gratia et huiusmodi Principis et Vicariis

Fig. 2 - Actele sinodului diecezan desfășurat la Blaj (15-17 septembrie 1821)

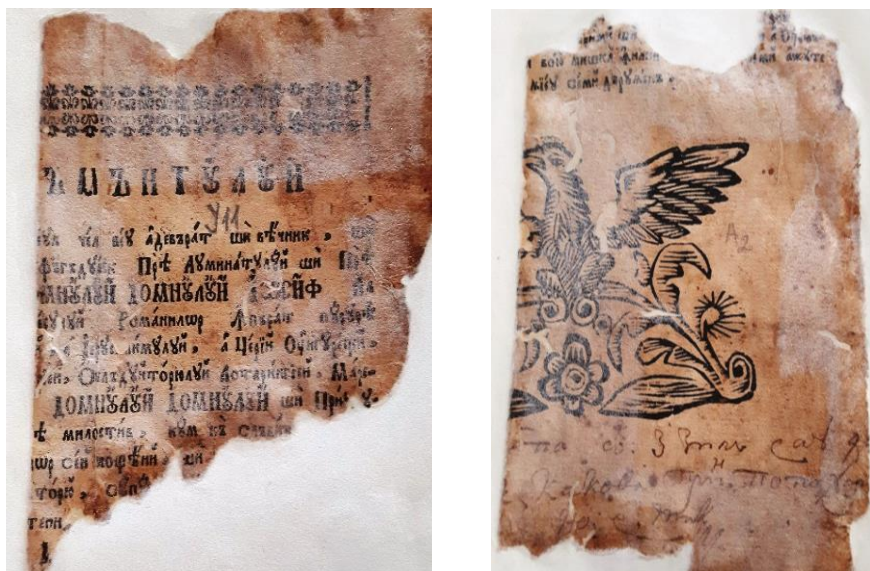

Fig. 3 - Fragmente din circulară în legătură cu depunerea jurământului de credință față de împăratul Iosif al II-lea (1781)

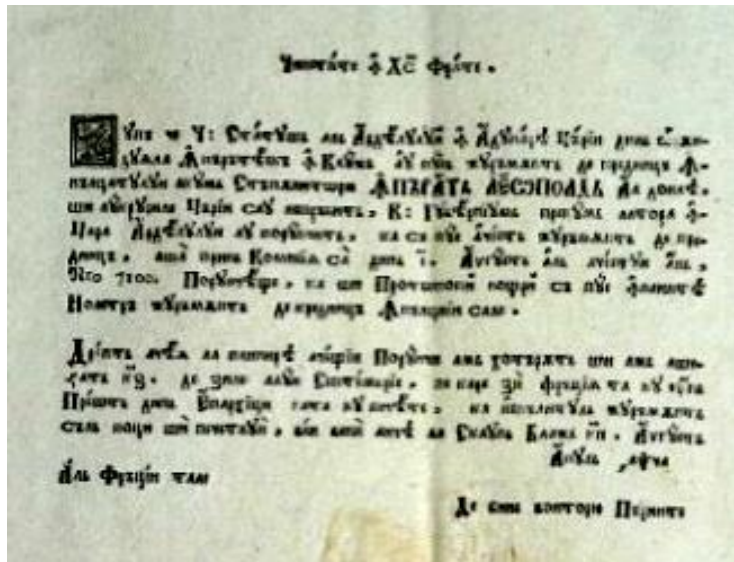

Fig. 4 - Circulară în legătură cu depunerea jurământului de credință față de împăratul Leopold al II-lea (28 august 1791)

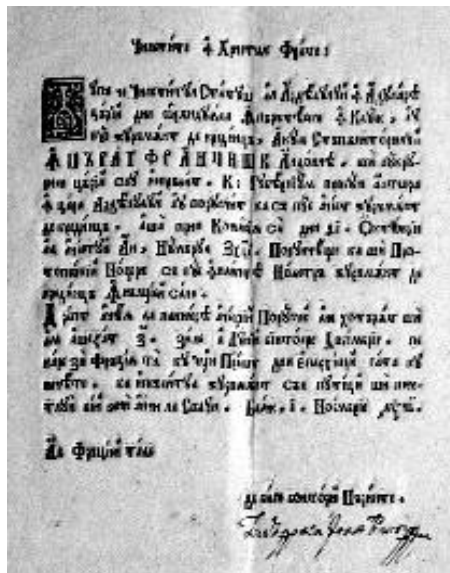

Fig. 5 - Circulară semnată de episcopul Ioan Bob, în legătură cu depunerea jurământului de credință față de împăratul Francisc al II-lea (7 decembrie 1792)

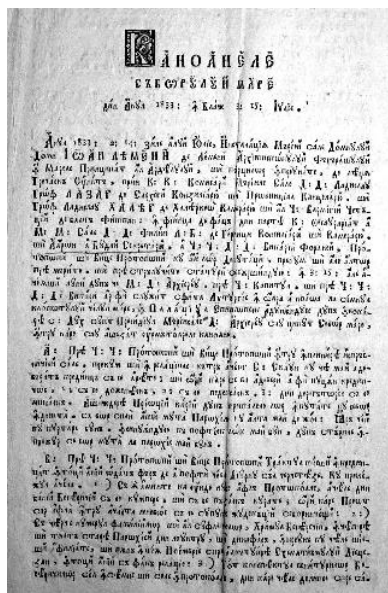

Fig. 6 - Deciziile sinodului diecezan (15 iulie 1833)

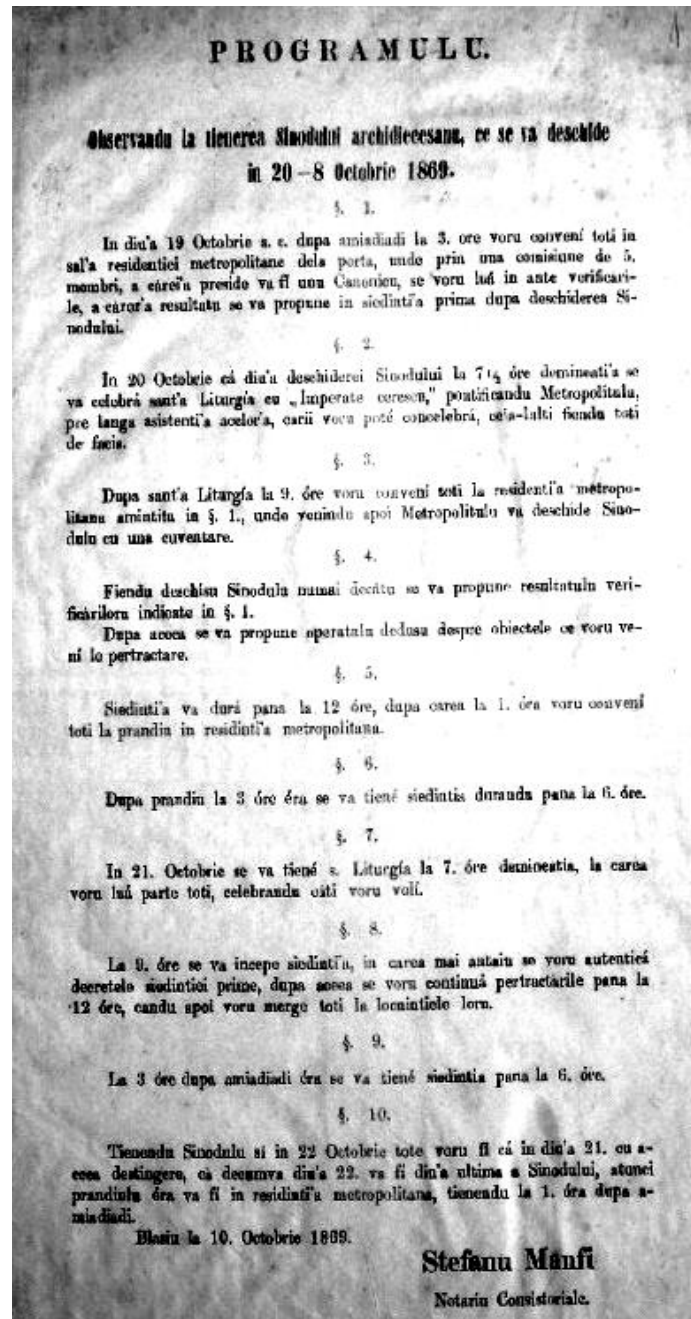

Fig. 7 - Ordinea de zi a sinodului arhiepiscopala (10 octombrie 1869, Blaj)

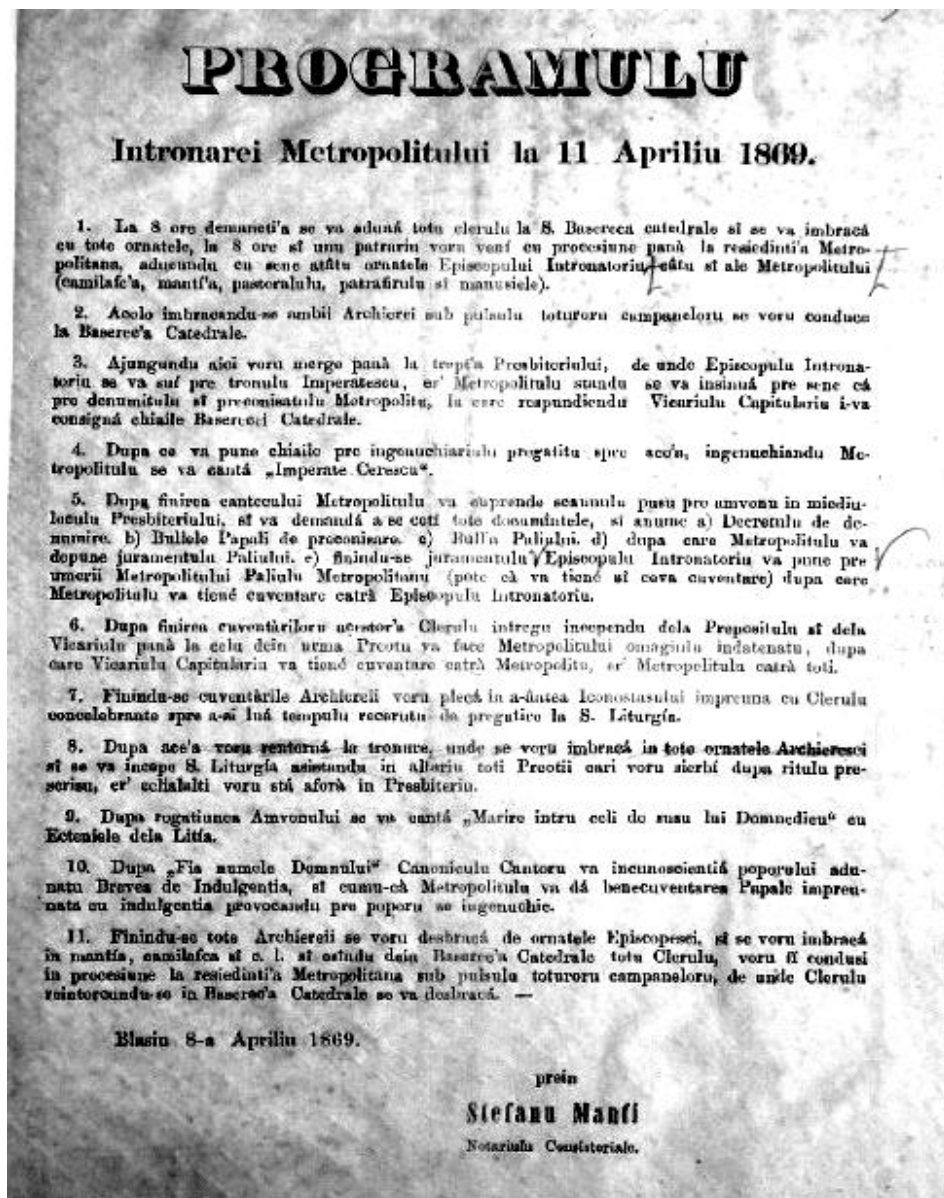

Fig. 8 - Programul întronării mitropolitului Ioan Vancea (8 aprilie 1869)

Fig. 9 - Circulara mitropolitului Ioan Vancea pentru convocarea sinodului provincial (5 mai 1872)

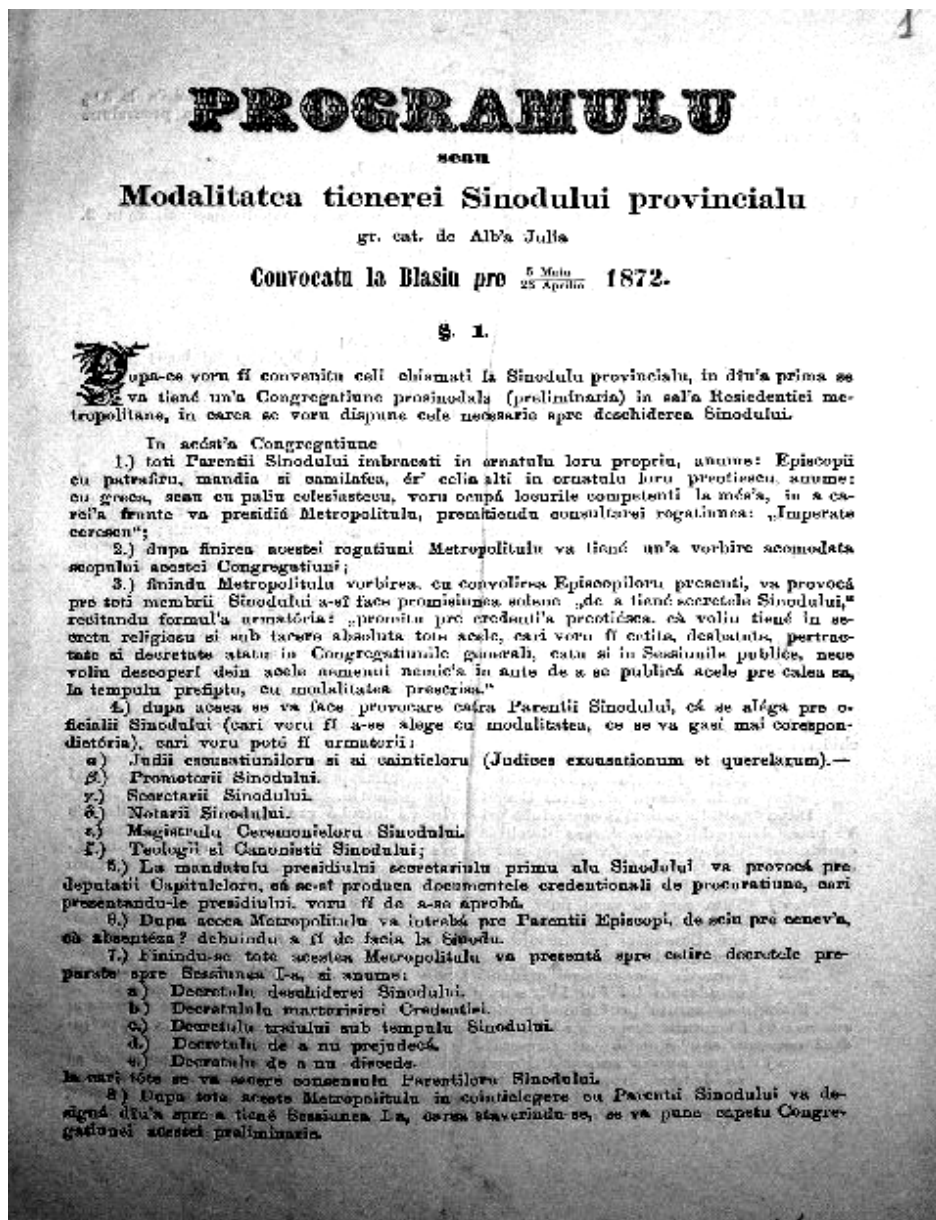

Fig. 10 - Programul sinodului provincial al Mitropoliei Greco-Catolice din Blaj (5-14 mai 1872)

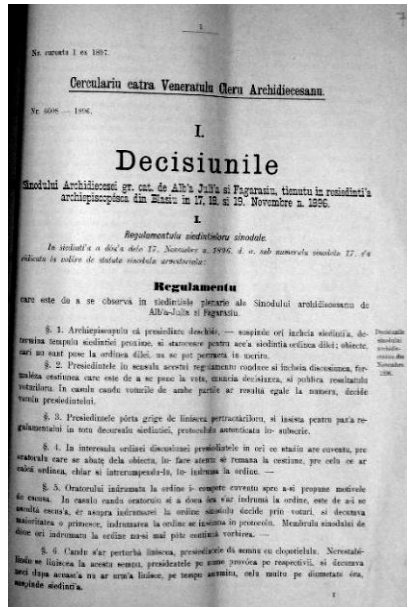

Fig. 13 - Deciziile sinodului arhiepiscopesc (16-19 noiembrie 1896)

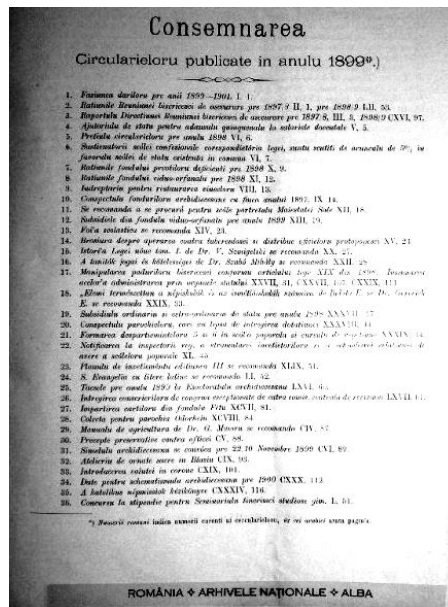

Fig. 14 - Lista circularilor publicate în anul 1899 (sinodul arhiepiscopesc, 22-24 noiembrie 1899)

Abrevieri bibliografice

- Balogh 2017 - A katolikus egyház zsinatai és nagygyűlései Magyarországon (1790–2010)/NKFI-EPR: *Synods and Assemblies of the Catholic Church in Hungary (1790–2010)*; Principal Investigator Balogh Margit (<http://nyilvanos.otka-palyazat.hu/index.php?menuid=930&lang=EN&num=91206>, accesat în 10 februarie 2020)
- Barta 2015 – Cristian Barta, *Autoritate, comuniune și sinodalitate: coordonate fundamentale ale drumului Bisericii Române Unite cu Roma în comuniunea catolică*, Cluj-Napoca - Găteanu, 2015
- Bleiziffer 2016 – William Alexandru Bleiziffer, *Ius Particulare in Codice Canonum Ecclesiarum Orientalium. Dreptul particular al Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolică - actualitate și perspective*, Cluj-Napoca, 2016
- Bonda 2008 – Ioana Mihaela Bonda, *Mitropolia Română Unită în timpul păstoririi lui Alexandru Șterca Șuluțiu (1853-1867)*, Cluj-Napoca, 2008
- Concilium Provinciale Primum - *Conciliu Provinciale Primum alu Provinciei Bisericesci Greco Provinciale Catolice Alba Julia și Fagarasiu ținutu la anulu 1872 / Concilium Provinciale Primum Provinciae Ecclesiasticae Graeco-Catholicae Alba-Iuliensis et Fogarasiensis celebratum anno 1872*, Blasiu, 1882
- Concilium Provinciale Secundum - *Conciliulu Provincialu alu doilée alu Provinciei Bisericești Provinciale greco-catolice Alb'a Iuli'a și Fagarasiu ținutu la anulu 1882 / Concilium Provinciale Secundum Provincia Ecclesiasticae Graeco-Catholicae Alba-Iuliensis et Fogarasiensis celebratum anno 1882*, Blasiu, 1885
- Concilium Provinciale Tertium - *Conciliul Provincial al treilea al Provinciei Bisericești greco catolice Alba Iulia și Fagarasiu ținut la anul 1900 / Concilium Provinciale Tertium Provinciae Ecclesiasticae Graeco-Catholicae Alba-Iuliensis et Fogarasiensis celebratum anno 1900*, Blaj, 1906
- Maior 1998 - Maior, Petru, *Protopopadichia*, ediție îngrijită, studiu introductiv, note, glosar, rezumat, bibliografie selectivă, indici Laura Stanciu, prefață Pompiliu Teodor, Alba Iulia, 1998
- Marte, Ioniță, Mârza, Stanciu, Suttner 2010 - Johann Marte, Viorel Ioniță, Iacob Mârza, Laura Stanciu, Ernst Christoph Suttner (ed.), *Die Union der Rumänen Siebenbürgens mit der Kirche von Rom/Unirea românilor transilvăneni cu Biserica Romei*, vol. I., București, 2010
- Moldovan 1869 - Ioan Micu Moldovan, *Acte sinodali ale beserecei romane de Alba Iulia și Făgărașiu*, tom. I, Blaj, 1869
- Moldovan 1872 – Ioan Micu Moldovan, *Acte sinodali ale beserecei romane de Alba Iulia și Făgărașiu*, tom. II, Blaj, 1872
- Stanciu 2014 – Laura Stanciu, „Biserica Română Unită prin circularele episcopale de convocare a sinoadelor în secolul al XIX-lea: potențialul și perspectivele cercetării”, în *Transilvania*, 5-6, 2014, p. 83-89
- Stanciu 2017 - *Istoria Bisericii Române Unite din Transilvania prin sinoadele sale (1782-1900). Ediție de documente/Az erdélyi görögkatolikus egyház története zsinatai tükrében (1782–1900). Dokumentumok*, Selecție de documente, studiu introductiv, note și anexe Laura Stanciu, introducere Gábor Adriányi; rezumat în limba engleză Keith Hitchins. DVD inclus, Budapest, 2017
- Stanciu 2020 – Laura Stanciu, "Identity and Institutional Allegiance in the Romanian Uniate Church History (1700-1900)", în V. Latinovic, A. Wooden (eds.), *Stolen Churches or Bridges to Orthodoxy? Historical and Theological Impulses for the Dialogue Between Orthodox and Eastern Catholic Churches*, Palgrave Macmillan, Pathways

for Ecumenical and Interreligious Dialogue, vol. I, Springer Nature Switzerland, vol. I, p. 238-247

Tamási 2020 - Tamási Zsolt, „Un proiect de cercetare a sinoadelor catolice (romano-catolice și greco-catolice) convocate după 1790”, în vol. Laura Stanciu (ed.), *Petru Maior și prietenii*, 3, Cluj-Napoca, 2020, p. 141-155

Cuvinte-cheie: Transilvania, Blaj, episcopie, mitropolie, protopopi, preoți.

Keywords: Transylvania, Blaj, diocese, metropolis, deans, priests